

שיחה

יציאת שבת

5.26

כניסת שבת

4.23

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

שנה שלושים ושלש, גליון מס' 11

פרשת ויגש, טבת תשע"ב

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

נחת-רוח יהודי מהילדים

כאשר עולים האחים חזרה ממצרים לארץ כנען, באים הם אל יעקב אביהם, ויגידו לו לאמר: עוד יוסף חי, וכי הוא משל בכל ארץ מצרים... ויאמר ישראל: רב, עוד יוסף בני חי, אלקה ואראנו בטרם אמותי (פרק מה, פסוקים כו-כח).

האחים סיפרו ליעקב אביהם שני דברים: **האחד**, "עוד יוסף חי" - והכוונה, כמו שאמרו הז"ל, **שהצדיק נקרא "חי"**, שנאמר (שמואל-ב כג, כ): "ויבנהו בן יהונתן בן איהש חי" ואמרו הז"ל במסכת ברכות (יח, א): וכי עולה על דעתך שהוא מת? אלא, "צדיקים במיתתם - קרויים חיים". זהו שאמרו האחים: "עוד יוסף חי" - הוא עומד בצדקו. **דבר נוסף** סיפרו לו: "וכי הוא משל בכל ארץ מצרים", היינו, שסיפרו לו על כבודו, גדולתו ו**עושרו**.

על זה משיב להם יעקב: "רב, עוד יוסף בני חי" - רב ודי לי בזה, מספיק לי מה שהוא חי ועומד בצדקו. וכי מה יש לי מזה, שהוא שר חשוב ומושל בכל ארץ מצרים? כל זה הבל ואין לו חשיבות כלל. רק הדבר הראשון שסיפרתם לי, שהוא חי ועומד בצדקו - זה מה שמשמח אותי, אם כן, "אלקה ואראנו בטרם אמותי". אם חייו היה יורד מצדקו, לא הייתי רוצה לראות את פניו עוד. אולם כעת, שהוא עומד בצדקו - "אלקה ואראנו".

מוסיף על כך הגאון רבי **שמשון פינקוס** זצ"ל בספרו "תפארת שמשון", שפה באה התורה ללמדנו מאבינו הזקן, שאין יתרון וכבוד אמיתי בבנים ובבנות אם הבן שר או עשיר וכו', אלא רק בתורתו ובמעשיו הטובים. הנחת-רוח של ההורה היהודי, זה רק כאשר הבנים הולכים בדרך התורה. זה הכבוד האמיתי להורים ושמתם, כאן בעולם הזה ויותר מזה לעולם הבא - לנצח נצחים.

והנה, כשראה יעקב את יוסף, מה כתוב (מו, ל): "ויאמר ישראל אל יוסף: אמותה הפעם, אחרי ראותי את פניך כי עונך חי". ולפי ההסבר הנ"ל, הדברים נפלאים: אם חייו, התרשל האב ולא חינך את בנו כראוי, מלבד הצרות והבשות שיהיה לו ממנו, כפי שלצערנו אנו עדים למציאות הזאת כיום, גרוע מזה אלף מונים שגם אחרי פטירתו - זוקפים לו את כל חטאיו, ואם בנו עובר עבירות - מענישים אותו מחדש גם אחרי פטירתו, שהרי הוא אשם בכך. אם כן, אם חייו היה לומד יוסף מדרכיהם הרשעים של המצרים, היה יעקב מת וחוזר ומת, נענש וחוזר ונענש על כל הפשעים שיוסף ממשך לעשות גם אחרי מות יעקב. אולם ברגע שנשאר בצדקו - "אמותה הפעם" - מובטח אני שאמות רק פעם אחת. כי אחרי ראותי פעם אחת "כי עונך חי" ועומד בצדקו, עכשיו אני יכול למות רגוע. ויותר מזה, כשאדם מסתלק מעולמו ומשאיר אחריו זרע ב"ה, זוהי זכות גדולה מאד, שהרי האב עולה ומתעלה בגן-עדן, וזכויותיו מתרבות בזכות כל מעשה טוב שבניו עושים.

יהי רצון, שזכה כולנו לנחת-רוח יהודי מכל יוצאי חלצינו.

הרב ברוך פכטר

לגליון זה נתקבלה תרומה מאת פרופ' חיים אביב נ"י לע"נ אמו, מרת רייזה בת ר' חיים הרש גרינשפן ע"ה, נלבי"ע ה' בטבת תשנ"ג כמו כן, מוקדש גליון זה לע"נ הניה גנץ ע"ה בת ר' שמואל אריה וינטע ז"ל נלבי"ע ט' בטבת תשס"ט, נתרם ע"י בנה ר' אליעזר גנץ ומשפחתו שיחיו תנצב"ה

לאורם נלך

"ידבר נא עבדך דבר באזני אָדְנִי..." (מד, יח)

ימים אחדים לפני חג הפסח, הגיעה לחיפה אנייה ועליה יותר ממאה יהודים בלתי חוקיים (ללא היתר עלייה מהממשלה הבריטית). פקידי הממשלה לא אפשרו ליהודים לרדת מהאנייה וביקשו לשלחם חזרה לארצות מוצאם. הדבר נודע למרן הרב קוק זצ"ל והוא ביקש ראיון דחוף אצל הנציב העליון - הלורד פלומר.

הרב הלך לנציב העליון, בלוויית הרב מימון זצ"ל. כאשר התייצב בפני הנציב, שטח לפניו את בקשתו, לאפשר ליהודים לרדת מהאנייה ולהיקלט בארץ. הנציב העמיד פנים תמהות ושאל את הרב: "כבודו כראש הרבנים בארץ ישראל, צדק להגן ולשמור על חוקי תורתו שיתמלאו במלואם, כיצד היה הרב נוהג אילו בא לפניו מישחו והיה מבקשו לעבור על חוקי התורה?"

"הייתי מגרשו מעל פניי, השיב הרב. "אני נבחרתי מטעם ממשלתי לשמור על חוקיה בארץ הזו וכיצד יכול הרב לבקשני לעבור על חוקי ממשלתי?" שאל הנציב.

"אני מגן על חוקי התורה, שהם חוקים צדיקים וישרים ואילו חוק ההגירה המגביל עלייתם של יהודים למולדתם - הוא בלתי-חוקי ולכן אני רואה חובה לעצמי לבקש מכבודו לעבור על חוק בלתי-חוקי זה". "מדוע אתה חושב חוק זה לבלתי-חוקי?" שאל הנציב. "כיון שהוא נוגד את החוק הבינלאומי, השיב הרב. למראה הבעת התמיהה שעלתה בפני הנציב, המשיך הרב ואמר: "חוקי תורתנו הקדושה - הם חוקים בינלאומיים, שכל עמי העולם וכתובכם הבריטים - קלטו מתוכם את אמונתם ואת דתם. על פי תורתנו הקדושה, מחויב כל יהודי לעלות לארץ ישראל ואין רשות לאף אחד להגביל חובה זו".

עפ"י "מלאכים כבני אדם"

"ידבר נא עבדך דבר באזני אָדְנִי..." (מד, יח)

פעם גזר הצאר ניקולאי גזירה על היהודים ודרש מהם תשלום מסים גדול, שרוב היהודים לא יכלו לעמוד בו. התכנסו ראשי הרבנים וטכסו עצה מה לעשות, על מנת להסיר את רוע הגזירה מעליהם. כיוון שהגזירה חלה על כל היהודים, בלא קשר לשמירת המצוות, ישבו בהתייעצות גם נציגי המשכילים וכאלה שאינם חרדים לדבר ה'. לבסוף, החליטו לשלוח משלחת אל הצאר ולדבר על לבו שסיר את רוע הגזירה מעליהם.

החל ויכות, את מי לשלוח. היו שטענו, כי עדיף לשלוח אחד מהמשכילים, הבקיא בשפה הרוסית ובמנהגי חצר-המלכות.

קם אחד מראשי הרבנים ואמר, כי דרך זו - לא תצלח וכי יש לשלוח מישחו שצרת היהודים באמת קרובה ללב, אחד שמבין את היהודים ויכול לתאר את צרתם באופן האמיתי ביותר. את דבריו הוכיח מתוך דברי יהודה: יהודה אומר ליוסף - "ידבר נא עבדך דבר באזני אָדְנִי" והנה קודם לכן אנו קוראים - "כי המַלְיָץ בִּינְתָם" (מב, כג). יהודה חשש, כי כל הסיבה לאי ההבנת בין האחים לבין יוסף הוא המתורגמן, לכן אמר "אני אדבר", כי אני יודע באופן אמיתי מה שהתרחש ובעיקר גם את הסיבה.

אחד המגידים

פתרונות יש לשלוח
ל: נפתלי יערי
רח' גלזר 15, רחובות 76283
לא לשכוח לצ"ן גיל או כיתה
דוא"ל: nafya@neto.net.il

צפנת פענח

7 - 2 = 5

פתרון החידה לפרשת וישב
מ, יב - "שְׁלֶשֶׁת יָמִים הֵם" - סימן הם לך לְשֶׁלֶשֶׁת יָמִים, ויש מדרשי אגדה הרבה.

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
כתובות: 08-9412048.70

בסיוע כולל "יד ברודמן" רחובות

הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות 70. 08-9475106

העוד אבי חי? (מה, ג)

כך שואל יוסף את אהיו, מיד אחרי שהוא מתגלה אליהם, ואומר: "אני יוסף" (שם). שאלה זו דווקא כאן, מעוררת קושיא: הרי יהודה הזכיר לאורך כל נאומו את האב העלול למות, משמע, שהוא עדיין חי!! לכן, מתרצים חז"ל בגישה מדרשית, ששאלה זו היא תוכחה: עכשיו אתם דואגים לאביכם, שעלול למות - אם בנימין לא יחזור, למה לא דאגתם לו כשמתכם אותו? תירוץ זה מתחזק, אולי, גם מתגובת האחים: "ולא יָכֹלוּ אָחֵינוּ לְעֵנּוֹת אֹתָנוּ, כִּי נָבְהֵלוּ מִפְּנֵיו" (שם). הם אינם יכולים לענות, כי יוסף צודק בשאלתו והם נבהלים מפני שהוא עלול להענישם על מכירתו. או שהם אינם עונים, כדברי חז"ל, מפני הבושה ממנו. ה"כּוֹלֵי יִקְרִי" מוצא הוכחה יפה לפירוש זה, מהמילה: "אֲבִי חַי", שהרי היה צריך הוא לומר: "אבינו חי!!" אלא, הוא רמז להם, שאם הם לא ריחמו עליו במכירתו, הם אינם ראויים להיות בניו...

אבל, על תירוץ זה של חז"ל ניתן להקשות, שאין זה סביר שיוסף יוכיחם באותה שנייה שהוא מתוודע אליהם, והוא מתרגש מאד - "וַיִּתֵּן אֶת קֹלוֹ בַּבְּכִי" (שם, פסוק ב). זה לא זמן לתוכחות, כי הוא מבין, שהאחים יהיו בהלם (כפי שאכן היה: הם נבהלו...). זה לא זמן ראוי לתוכחה, כי הם לא יקלטו זאת. לכן, מציע הרב יהודה זולן הסבר יפה, על דרך הפשט. הוא מסתמך על דברי הרש"י הירש הסבור, שיוסף אכן שאל, אם באמת אביו חי. עליו לזכור שיוסף שאל את אהיו בכל מפגש, אם אביהם חי, למרות שמידע זה אינו חשוב כל כך להאשמתו (מב, ט): "מרגלים

אתם". יוסף סבר, שכנראה האחים הרגישו שהשליט מתעניין יותר מדי באביהם הזקן. לכן, יהודה בנאומו ממקד את עיקר דבריו, בהשפעת לקיחת בנימין על אביהם. הוא אף מסיים את נאומו, באומרו: "יִן אֲרָאָה כְּרַע אֲשֶׁר יִמְצֵא אֶת אֲבִי" (מד, לד). כידוע, המשפט האחרון אמור להיות "מוחץ" כדי לשכנע, ויהודה שהיה אומן הרטוריקה - עשה זאת כראוי.

יוסף היה יכול לחשוב, שבעצם אביו כבר אינו חי, אך האחים שחשו ברגישותו - מנסים לנצל זאת, כדי להציל את בנימין. הם הרי אינם יודעים שמולם עומד יוסף, שבשלב כלשהו יתוודע אליהם... לכן, יוסף היה במוחצו, בספק, באשר ליעקב, ולכן הוא מיד שואל אותם, אם אכן יעקב באמת חי, כדברי הרש"י הירש. שימו לב, שהאחים אינם עונים לו על השאלה והוא אינו חוזר עליה בהמשך, אחרי שיצאו מההלם. אולי, הם הצליחו להנחין בראשם והוא הבין, או שהם ענו והתורה לא כתבה זאת, כי התשובה ברורה מאלה. או, אולי, התורה לא כתבה זאת, כדי שחוש עד כמה היה ההלם שלהם גדול, הלם שנמשך אלם. ראה, שרק בפסוק טו נאמר שהם דיברו אליו, ועד אז רק יוסף נואם להם.

מנחם אדלשטיין

מתערתם?

התקופה המודרנית (ו)

סדרת מאמרים זו, עוסקת בחלק מן השינויים שהכניסה התקופה המודרנית לעולמו ובודדקי ההתמודדות אתם.

אמצעי התקשורת - ידע מה למעלה ממך

הטכנולוגיה המודרנית, מאפשרת לאדם להשמיע קול מסוף העולם ועד סופו ולהעביר קול - קול ותמונה "כמראה הבוקר". וכמוכן, לשמור ולתעד - להקליט ולצלם כל אירוע. מדוע זכה לכך דורנו?

מספרים, שכאשר שמען של המצאות אלה הגיע לאוזניו של רבי ישראל הכהן מראדין - בעל ה"משנה ברורה", הוא התפעל מאד והסביר לסובבים את התפעלותו. רבי יהודה הנשיא אומר: "ידע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין" (אבות ב, א). לעיתים, אדם עושה מעשה בסתם ונדמה לו שאף אחד אינו רואה אותו. אולם, דע לך, שריבונו של עולם רואה: "כי א-ל יְדַעֵת ה' (שמואל-א ב, ג) - ה' יודע הכל... ואין סתר ממנו.

לכאורה קשה, כיצד ניתן להראות לאדם את מעשיו מן העבר!! דבר זה קשה לתפיסה ולהבנה.

אולם, כאשר רואה האדם את האמצעים הטכנולוגיים המתקדמים הללו, המאפשרים צילום והסרטה, הקלטה ושידור,

הצגת ההיסטוריה המצולמת בכל רגע, הדבר מקרב לשלם ולהבנת את דבריו של רבי יהודה הנשיא: "ידע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין" (אבות ב, א).

הגמרא מספרת, על מאורע הפרידה של רבן יוחנן בן זכאי מתלמידיו. מאורע מרגש של חשבון נפש ושל פרידה: "אמרו לו (תלמידיו): רבינו, פָּרְצֵנוּ! אמר להם: יהי רצון, שתהא מורא שמים עליהם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו: עד כאן? (זה הכל!)", אמר להם: וְלֹאֵי! תדעו, כשאדם עובר עבירה, אומר: שלא יִרְאָנִי אדם" (ברכות כז, ע"ג). מן האדם או חוששים יותר, כי הוא רואה אותנו. אולם, כאשר נִפְגֵּים ונבין שריבונו של עולם רואה אותנו בכל רגע נתון, "כותב" את הדברים בספר (מסריט אותנו) והתיעוד הזה שמור אצלו, או אז נזכה שמורא שמים, יהיה עליו כמורא בשר ודם.

אמצעי התקשורת - הכנה לגאולה

בתפילת "עליו לשבח", מתפללים אנו לָרְגַע בּוֹ העולם כולו יגיע לאמונה בא-ל אחד, לָרְגַע בּוֹ יוכל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְךָ, ליום בו ה' יהיה הא-ל היחיד המוכר והמקובל באנושות כולה - "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט). תקופה זו מתוארת על ידי הנביא ישעיה: "יהלכו עמים רבים ואמרו: לכו ונעלה אל הר ה'; אל בית אלקי יעקב ויִזְרְנוּ מִדְּרוֹכֵינוּ ונלכה בְּאֲרָחֵינוּ, כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרַת דָּוִד ה' מִירוּשָׁלַיִם" (ישעיה ב, ג). אמצעי התקשורת המודרניים, המאפשרים העברה מהירה של מסרים, הם יהיו הכלי להעברת דְּבַר ה' מִירוּשָׁלַיִם לעולם כולו. נדבך הגאולה הזה כבר מוכן...

משה רוט

פינת ההלכה

מלאכת לש

שוב לעסוק בהלכות שבת. הגמרא במסכת שבת (קנה, ב) אומרת: "אחד נתן את הקמח ואחד נתן לתוכו מים - האחרון חייב. דברי רבי. רבי יוסי בר יהודה אומר: אינו חייב עד שִׁנְגֵּל".

במלאכת ליש, קיימות שתי פעולות: הפעולה הראשונה היא, שפיכת המים לתוך הקמח. הפעולה השנייה היא, גיבול וערבוב המים בתוך הקמח, עד שנוצרת עיסה ממש.

נחלקו שם התנאים, האם חייבים במלאכת ליש כבד בפעולה הראשונה של שפיכת המים לתוך הקמח, או שחייבים על מלאכת ליש דווקא כאשר מגבל ועושה עיסה ממש: רבי אומר, שחייבים על שפיכת המים. רבי יוסי בר יהודה סובר, שחייבים רק בשלב הגיבול.

הרמב"ם (פ"ח מהלכות שבת, הטי"ז) ורוב הראשונים פסקו כרבי יוסי, שחייב רק בעת הגיבול ולא בעת שפיכת המים. ואילו בעל התרומות והסמי"ג פסקו כרבי, שחייב כבר בעת נתינת המים.

השו"ע (שכא, טז) הביא את דעת הרמב"ם ורוב הראשונים בסתמא, ואת דעת בעל התרומות בשם "יש אומרים".

הרמ"א (בספר "דרכי משה" שכד, סק"א) כתב, דיש להחמיר כדעת בעל התרומות. בעקבות ה"דרכי משה" פסקו ה"חיי אדם" (כלל יט, ס"א), שולחן ערוך הרב (שכד, ס"א) וה"משנה ברורה" (שכד, סק"א), שיש להחמיר כדעת בעל התרומות וכדעת רבי, שלא ליתן המים בשבת לתוך הקמח. וצריך לדעת, שכל זה רק לחומרא ולא מעיקר הדין, לכן, במקרים מסוימים (נפרט להלן, בע"ה), יש להקל גם לדעת הפוסקים הני"ל, שמכיוון שרוב הראשונים פסקו כרבי יוסי ולא כרבי, אם כן, מעיקר הדין הלכה כרבי יוסי ורק מחמירים כרבי, ובמקרים מסוימים - שבים לעיקר הדין.

אמנם כל זה לאשכנזים, אך לספרדים - כיוון שהשו"ע הביא את דברי הפוסקים כרבי יוסי בסתם ואח"כ את דברי הפוסקים כרבי בשם "יש אומרים", נמצא שעל פי הכלל הדין (וי"ד מלאכי", כללי הישולחן ערוך", אות יז) בדעת השו"ע, שסתם ויש אומרים - הלכה כסתם. לכן לדעת הספרדים ההולכים כשיטת השו"ע, הלכה כרבי יוסי לגמרי ואין צורך כלל להחמיר כרבי.

בשבע הבא, נמשך לברר אי"ה את מחלוקת התנאים לגבי דבר שאינו בר-גיבול.

הרב אריה ויזל

הוציאו כל איש מעלי

הרגע המכריע בו מתוודע יוסף לאהיו, מתואר בפסוק (מה, א): "ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנִצְבִים עליו וַיִּקְרָא: הוציאו כל איש מעלי! ולא עמד איש אֹתוֹ בְּהַתְּנַדַע יוֹסֵף אֶל אָחֵיו". בהמשך ההתוודעות, נאמר (שם, פסוק ג): "וַיִּיאָמֶר יוֹסֵף אֶל אָחֵיו: אֲנִי יוֹסֵף: הֵעוֹד אֲבִי חַי, וְלֹא יָכֹלוּ אָחֵיו לְעֵנּוֹת אוֹתוֹ כִּי נָבְהֵלוּ מִפְּנֵיו". על פסוק זה נאמר בגמרא (חגיגה ד, ב): "רבי אלעזר, כי מִטֵּי לְהֵאֵר קָרָא - בְּכִי: וְלֹא יָכֹלוּ אָחֵיו לְעֵנּוֹת אוֹתוֹ כִּי נָבְהֵלוּ מִפְּנֵיו. וְמָה תוֹכַחַתוֹ שֶׁל בֶּשֶׂר נָדָם - כִּךְ, תוֹכַחַתוֹ שֶׁל הקדוש ברוך הוא - על אחת כמה וכמה". רוצה לומר, שבדבריו של יוסף לאהיו הייתה נימת תוכחה.

היכן ניתן לשמוע כאן תוכחה? לכאורה, יש כאן התוודעות של יוסף לאהיו שלא הכירוהו והתעניינות של יוסף בשלום אביו, אותו לא ראה זה זמן רב. בשאלה זו מתלבט גם בעל ה"תורה תמימה" במקום וכך הוא אומר בהערותיו: "ואיני מבאר איפה מרומז כאן שהוכיחם יוסף. וראה, בשנדקדק בכלל בשאלת יוסף העוד אבי חי, מה שאלה היא זו, והלא מכל המשך דבריהם אֹתוֹ - ראה וידע כי יעקב חי, וגם מה שייכות שאלה זו לְאָמְרוֹ: 'אני יוסף!' ולכן יש לומר, דמה שאמר 'העוד אבי חי' - הוא כמתמה וואומר: האמנם היה בו כח לסבל משא יגונו וצערן מאבודתי, עד שעוד חי הוא? והנה, במעט דברים אלו, די להם להאחים לקוט בפניהם על כל המעשה אשר עשו, ומבאר דבדברים אלו אמנם הוכיחם תוכחה נמרצה הראייה

תזך לצער

לעשות שָׂרֵט בַּנֶּפֶשׁ החייבת בה".

רש"י (מה, א) מסביר את בקשתו של יוסף "הוציאו כל איש מעלי", בעקבות "ולא יכל יוסף להתאפק": "לא היה יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאהיו מתביישין בְּהִתְנַדַע להם". והרמב"ם מוסיף: "וטעם בְּהוֹצֵאתוֹ, שהוציאם משם כדי שלא ישמעו בְּהִזְכִּירוֹ להם המכירה, כי תהיה להם (לחרפה) וגם אליו למכשול, שיאמרו עבדי פרעה ומצרים עליהם, אלו אנשי בוגדות, לא יגורו בארצנו ולא ידרכו בְּאֲרָמְנוֹתֵינוּ, בְּגָדוֹ בְּאֲחֵיהֶם, וגם באביהם בְּגָדוֹ, מה יעשו בְּמַלְךְ ובעמו, וגם ביוסף לא יאמינו עוד".

בין כך ובין כך, אנו עדים כאן לשאיפה של יוסף, לשמור על כבודם של אהיו. אמנם, יש בפיו דברי תוכחה קשים על כל התלאות שעבר בעקבות מכירתו לישמעאלים, ויותר מכך על הפגיעה באביו שניפשו קשורה בנפשו" (מד, ל), אך גם בשעת התוכחה גָּלוּ גם הקשה ביותר, הכרחי לשמור על כבודו של זה שמנגד. השפלה וביזוי, לא יביאו לשום תוצאה, אדרבא, כאשר המוכח רואה בהשתדלותו של המוכיח, תפגע התוכחה במטרחה, פי כמה וכמה.

נפתלי יערי

